

**İÇEL MUTASARRIFI İBRAHİM BEHCET PAŞA'NIN İÇEL
SANCAĞI'NA (ANAMUR, GÜLNAR, ERMENEK, GAZİPAŞA) DAİR
BİR RAPORU (1892)**

**A Report Of İçel Mutasarrıf Ibrahim Behcet Pasa On İçel Sancak (Anamur,
Gülnar, Ermenek) (1892)**

Dr. Ahmet Ali GAZEL*

ÖZET

Kıbrıs'ın fethinde sonra oluşturulan İçel Sancağı, batıda Alanya Burnu'ndan doğuda Lamas Suyu'na kadar, Toros dağları ile Akdeniz arasındaki alanı kapsamaktaydı. İçel toprakları, 1474 yılında Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra sancak şeklinde teşkilatlandırılmış ve değişik zamanlarda Karaman, Kıbrıs ve Adana Eyaleti'ne bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından 1933 yılına kadar vilâyet olan Silifke merkezli İçel Vilâyeti, belirtilen tarihten sonra lağvedilerek yeni kurulan Mersin merkezli İçel Vilâyeti'ne bağlanmıştır.

İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa, 1892 yılında iki ay altı gün içinde teftiş ettiği İçel Sancağı'nın Gülnar, Anamur ve Ermenek kazalarına ait bir rapor hazırlamıştır. İbrahim Behcet Paşa raporunda özellikle üç konu üzerinde durmuştur: Ulaşımında yaşanan problemler, mektep ve zabtiye eksikliği.

Anahtar Kelimeler: İçel Sancağı, İbrahim Behcet Paşa, Gülnar, Anamur, Ermenek

ABSTRACT

İçel Sancak, established after the conquest of Cyprus, lay from Alanya in the west to Lamas stream in the east, between Taurus Mountains and Mediterranean Sea. İçel territory was established as sancak after its conquest by Ottomans and has belonged to Karaman, Cyprus and Adana Eyalets in different periods. After the declaration of Republic till 1933 İçel became a vilâyet the center of which was Silifke, and after 1933 İçel became a vilâyet the center of which was Mersin.

İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Pasa inspected Gülnar, Anamur and Ermenek towns of İçel Sancak in 2 months and six days, and prepared a report. He focused on three issues specially. These are transportation problems, lack of schools and police force.

Keywords: İçel Sancak, İbrahim Behcet Pasa, Gülnar, Anamur, Ermenek.

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

I-İçel Sancağı

Antikçağda Taşlık Kilikya olarak bilinen coğrafi bölge üzerinde bulunan İçel Sancağı, batıda Alanya Burnu'ndan doğuda Lamas Suyu'na kadar Toros Dağları ile Akdeniz arasında uzanıyordu.¹ “İçel” adının Selçuklular zamanından beri buranın dağlar içinde ve girilip geçilmesi güç bir bölge olarak görülmesinden dolayı verilmiş olması muhtemeldir.²

Anadolu Selçukluların hakimiyetinde kalan bölgeye, daha sonra Karamanoğulları Beyliği hakim olmuştur. Bölge, 1474 yılında Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bununla birlikte uzun müddet Osmanlı-Karamanoğulları mücadelesi devam etmiştir. Neticede İçel bölgesi, 1483 yılında kesin ve son kez olarak Osmanlı idaresine girmiştir. Osmanlılar tarafından fethinden sonra, sancak olarak teşkilatlandırılarak Karaman Eyaleti'ne bağlanmıştır. Sancak, ilk kuruluşundan Kıbrıs'ın fethine kadar Karaman Beylerbeyliği'ne bağlı kalmıştır.³ İçel Sancağı, Kıbrıs'ın 1571'de fethinden sonra Alaiye, Sis ve Tarsus Sancakları ile beraber fetih sonrası oluşturulan Kıbrıs Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. 1632 yılı Nisan ayında Adana Beylerbeyliği'ne bağlamışsa da, aynı yıl tekrar Kıbrıs'a bağlanmıştır. 16. yüzyıl boyunca İçel Sancağı'nın sınırları, doğuda Alata Suyu olmak üzere Mersin, kuzeyde Karaman, kuzeybatıda Hadim, batıda Alanya sancak ve kazaları ile güneyde Akdeniz'dir. İçel 1649, 1671-1672 ve 10-20 Ocak 1712 tarihleri arasında Adana Vilâyeti'ne bağlıdır.⁴

1500 yılında İçel Sancağı, Ermenek, Gülnar, Karataş ve Mut Kazalarından, 1518 yılında Ermenek, Gülnar, Karataş, Mut, Selinti Kazalarından, 1555 yılında Ermenek, Gülnar, Karataş, Mut, Selinti ve Silifke Kazalarından, 1584 yılında Anamur, Bozdoğan, Ermenek, Gülnar, Karataş, Mut, Selinti, Silifke ve Sinanlı Kazalarından oluşmaktadır.⁵ 1585 yılında ise kaza sayısı; Gülnar'dan ayrılan Küre ve Mut Kazası'ndan ayrılan Zeyne'nin ilavesi ile 11'e yükselmiştir. 1594-1595 tarihinde ise mevcut kazalara Sarı Kavak'ın eklenmesi ile kaza sayısı 12'ye çıkmıştır. 1647 tarihinde ise İçel Sancağı'nın kazaları Bozdoğan, Ermenek,

¹ Şenol Çelik, “İçel”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXI, s. 450.

² Besim Darkot, “İçel”, *İslâm Ansiklopedisi (İA)*, s. 928. Salnamelerde ise İçel adının verilmesi “*Konya Vilâyeti'nden bakılınca livanın dağ içinde görülmesi cihetiyle tesmiye olunmuştur*” şeklinde açıklanmıştır. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*, s. 106.

³ Şenol Çelik, *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1994, s. 32-33.

⁴ Çelik, *agt.*, s. 33-35.

⁵ Çelik, *agt.*, s. 38-39.

Gülнар, Karataş (Avgadi), Küre, Mamuriyye (Anamur), Mut, Sarı Kavak, Selinti, Silifke, Sinanlı ve Zeyne'dir.⁶

1846 yılındaki kayıtlara göre; Karaman Eyaleti'ne⁷ bağlı olan İçel Sancağı, 1851 yılında ise Adana Vilâyeti'ne bağlıdır. 1853 yılında İçel, Adana'dan ayrılarak tekrar Karaman Eyaleti'ne bağlanmış⁸ ve 1870 yılına kadar buraya bağlı kalmıştır. Bu dönemde İçel Sancağı'nın kazaları Ermenek,⁹ Anamur, Mut, Silifke ve Gülнар'dı. Bu tarihten sonra Halep Vilâyeti'nden ayrılarak oluşturulan Adana Vilâyeti'ne bağlanmıştır.¹⁰ Adana Vilâyeti'ne bağlanmadan önce sancağın merkezi Ermenek¹¹ iken, 1871 yılından itibaren Silifke olmuştur. Sancağın merkezi 4 Mayıs 1878 yılında tekrar Ermenek'e alınmışsa da¹² kısa bir süre sonra Silifke yine merkez olmuştur.¹³ 1915/16 yılında

⁶ 1671-1672'de İçel'den geçen Evliya Çelebi, Sancağın Ermenek, Gülнар, Karataş, Mamuriyye, Mut, Nevahi, Selinti, Silifke, Sarı Kavak, Sinanlı, Zeyna olmak üzere 11 kazasının olduğunu belirtir. Bkz. Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, IX, (Hazırlayanlar: Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff), İstanbul, 2005, s. 161.

⁷ 1846-1847 yılında ilk defa yayınlanan devlet salnamesine göre, Osmanlı Devleti'nde 39 eyalet bulunmaktadır. Bunlardan biri de Karaman Eyaleti'dir. Karaman Eyaleti o tarihlerde Konya (Merkez Sancak), Hamit (Isparta), Teke (Antalya), Alaiye, İçel ve Nevşehir Sancaklarından teşekkül etmiştir. Bkz. Osman Akandere, *Konya Vilâyeti Sâlnâmelerine Göre 1868-1904 Yılları arasında Konya Sancağı'nın İdarî ve Mülkî Taksimatı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 1987, s. 18.

⁸ Mehmet Ali Talayhan, *Osmanlı Devlet Salnamelerine Göre Adana ve Konya Vilâyetlerinin İdarî Taksimatı 1851-1910*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, 2001, s. 22.

⁹ Selçuklular zamanında Anadolu'ya gelen ve İçel bölgesini yurt edinen Karamanoğulları, 1256 yılında bağımsızlıklarını kazanarak Ermenek merkezli bir beylik kurmuşlardır. Bkz. İbrahim Hakkı Konyalı, *Konya Tarihi*, Konya, 1964, s. 60-61.

¹⁰ *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*, s. 19; Sait Uğur, *İçel Tarihi*, Mersin, 1943, s. 80.

¹¹ Ermenek, 1909-1915 yılları arasında Konya Vilâyeti'ne bağlanmıştır. 1915 yılında tekrar İçel'e bağlanmıştır. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Muhârebât ve Tensikât Kalemî (DH. EUM. MTK.)* 72/45. 1919 yılında ise tekrar Konya'ya bağlanmıştır. *BOA, Dahiliye Muhasebe Kalemî (DH. EUM. MH)*, 198/79. 1928 yılında Konya'ya bağlı olan Ermenek, 1989 yılında ise il olan Karaman'a bağlanmıştır.

¹² *BOA, İrade-i Şûra-yı Devlet, (İ.ŞD.)* 39/2044.

¹³ Adana Vilâyeti'ne bağlandıktan sonra, İçel Sancak merkezi vilâyete yakınlığından dolayı Silifke'ye alınmıştır. Ermenek ahali, Bab-ı Âli'ye dilekçe vererek sancak merkezinin yeniden kendi kazalarına alınmasını istemişlerdir. Ermenekliler, Silifke'nin 100 haneden ibaret bir köy durumunda olduğunu, sancağın doğusunda bulunduğu için bütün kazalara uzak olduğunu bunun ise resmî işlerde aksamalara neden olduğunu belirttikten sonra, Ermenek'in diğer kazalara yakınlığı dolayısıyla resmî işlerin daha kolay olacağını ve Ermenek'in Redif Taburu merkezi olmasından dolayı da asayiş konusunda bir problem yaşanmayacağını öne sürerek kendilerinin tekrar merkez kaza olmalarını istemişlerdir. Silifke ahali de, sancak merkezinin kendi kazalarında kalması için dilekçeler vermiştir. Silifkeliler vilâyet merkezine yakınlıklarını ve deniz kenarında oldukları için ticarî gelişmeye daha açık olduklarını öne sürerek merkez kaza

İçel Sancağı Adana Vilâyeti'nde ayrılarak bağımsız bir sancak haline getirilmiştir. Merkezi Silifke olan İçel Sancağı, 1924 yılında vilâyete dönüştürülerek 1933 yılına kadar devam etmiştir. Belirtilen tarihten itibaren Silifke merkezli İçel Vilâyeti lağvedilerek, yerine Mersin merkezli İçel Vilâyeti teşkil edilmiş ve Silifke, Anamur, Gülnar ve Mut kazaları buraya bağlanmıştır.

II-İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa'nın Raporu

İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa, 1892 senesi “*mahsulat-ı öşriyye*”sinin ihale ve müzayedesi vesilesiyle iki ay altı günlük süre içinde İçel Sancağı'nın Gülnar, Anamur ve en son Ermenek Kazasını teftiş etmiş ve bu gezisinin sonundaki gözlemlerini ihtiva eden bir rapor hazırlamıştır. Behcet Paşa'nın raporunda ilk olarak üzerinde durduğu konu; adı geçen kazaların ulaşım konusunda yaşadıkları problemlerdir. Paşa, özellikle Ermenek'te dikkate değer derecede mahsul alındığı halde bunların nakliye eksikliğinden dolayı dışarıya ihraç edilemediğini ve bu yüzden arazilerin uzun müddet ekilmediğini belirttikten sonra, halkın belirtilen sebepten dolayı fakru zaruret içinde yaşadığını ifade etmektedir. Paşa, Gülnar'ın ortasından geçerek Silifke'ye ulaşması gayesiyle 7-8 sene evvel Ermenek'ten bir şose yol yapımına başladığını, ancak gerekli önem gösterilmediği için yolun harap bir durumda olduğunu, en kısa sürede tamir edilmediği takdirde kullanılamaz hale geleceğini belirlemektedir. Paşa bu konuda son olarak, “*ümran ve terakkinin*” İçel Sancağı'na girememesindeki en büyük nedenin yollarındaki eksiklikten kaynaklandığı inancını dile getirmiştir.

Mutasarrıf Behcet Paşa'nın üzerinde durduğu ikinci konu, Selinti (Gazipaşa) Nahiyesi'ndeki mektep eksikliğidir. Behcet Paşa, bölgede cehaletin artmasından dolayı suç oranında büyük bir artış olduğunu kaydettikten sonra, acilen yeni mektepler açılması gerektiğini ifade etmiştir.

Mutasarrıfın üçüncü olarak üzerinde durduğu konu ise bölgede yaşayan Güney Bahşiş ve Tekeli aşiretlerinin yaptığı asayişsizliklerdir. Söz konusu edilen aşiretlerin Anamur, Ermenek, Gülnar ve Karaman'da yerleşik halkı rahatsız ettiklerini kaydeder. Bu aşiretlerin rahatça hareket edebilmelerini ise, bölgede yeterli zabtiye kuvvetinin olmamasına bağlamıştır. İçel Sancağı'nda 73 piyade ve 75 süvari neferi olduğunu belirten Paşa, bu kuvvetlerin yeterli olmadığını ve artırılmasını istemiştir.

olarak devam etmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bunun üzerine her iki kazanın dilekçeleri Şura-yı Devlet Mülkiye Dairesi'ne havale edilmiştir. Burada, daha önceden İçel'de mutasarrıflık yapmış olan eski Karahisar-ı Sahip Mutasarrıfı Ömer Lütfi Paşa ve eski Berat Mutasarrıfı Abdurrahman Paşa'dan müteşekkil bir bilirkişi heyeti tayin edilmiş ve onların görüşü doğrultusunda sancak merkezinin tekrar Ermenek'e alınmasına karar verilmiştir. *BOA, İrâde-i Şûra-yı Devlet, (I.ŞD.) 39/2044.*

Mutasarrıfın raporunda, bu gün bile güncelliğini koruyan bazı tespitler bulunmaktadır. Örneğin ulaşım konusunda kaydettikleri bunlardan biridir. Arazinin sarplığı yanında yetkilerin de ilgisizliği bölgenin ulaşım konusunda hâlâ problemler yaşamasına neden olmaktadır. Bölge için ulaşım özellikle iki açıdan önemlidir: Muz, çilek, domates, salatalık, narenciye gibi fazla dayanıklı olmayan ve ağırlıklı olarak bu bölgede yetiştirilen ürünlerin pazarlanması ve Akdeniz Bölgesi'nde gelişen turizm faaliyetleri açısından. Yolların yetersizliği nedeniyle Silifke ile Gazipaşa arasındaki uzun bir sahilde turizm faaliyeti yapılamamaktadır. Bu sahile yol yapımı için harcanacak para, canlanacak olan turizmle en kısa sürede geri alınabilir.

İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa'nın raporu, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında kurulan bir komisyona havale edilmiştir. Komisyonca, yolların yapılmasının elzem olduğuna karar verilmiş ve bu mesele Nafia Nezareti'ne havale edilmiştir. Yeni mektepleri açılması görüşü de dikkate değer bulunarak bu işin en kısa zamanda halledilmesinin gereği belirtilmiştir. Komisyon, zaptiye kuvvetlerinin artırılması konusunda ise İçel'deki mevcut zaptiye kuvvetlerinin mevkilere göre yeniden taksim edilmesinden sonra karar verilmesi yönünde görüş belirtmiştir.

III- İçel Mutasarrıfı İbrahim Behcet Paşa'nın Raporunun Metni:

“Rikâb-ı Hümayûn-ı kudsiyyet-meşhûn Cenâb-ı Hilâfet-penâhiye

Mübârek ve muallâ âsitân-ı bülend-eyvân-ı hazret-i zıll-ullâhilerine ma'rûz-ı çâker-hâk-ı beraberleridir ki,

Cenâb-ı rabb-i müsteân veliyy-i ni'met-i bî-imtinân padişâh-ı amîmül-ihsân efendimiz hazretlerini ilâ-âhirüd-devrân serîr-ârâ-yı şevket ve şân buyursun (amin sümme amin). Min-gayri hakk ve liyâkatin bunca nâil olduğum eltâf-ı celîle-i bî-gaye-i hâtimâne ve i'tâf-ı cemîle-i mâlâ-nihâye-i çâker-i pervâne-i cenâb-ı şehinşâhîlerinin farîza-i şükr ü mehmedetini ifâya sadâkatten başka elde bir sermâye olmayıp nerede bulunsam bu yolda hizmet etmeyi ayn-ı farz bildiğimden ber-vech-i âtî ma'rûzât-ı kemterânem bu kabilden bulunduğundan arz-ı keyfiyete ictisâr olunur. Şöyle ki:

İçil Sancağının mülhakâtından şâyân-ı teftiş olan Gülnar, Anamur, Ermenâk kazâlarını devre vesîle olmak üzere sene-i hâliye mahsûlât-ı öşriyyesinin müzâyede ve ihâlesi der-uhde olunarak Gülnar ve Anamur ve en sonra Ermenâk kazâlarına muvâsalat ve iki mâh altı gün zarfında emr-i müzâyede ve ihâle icrâ ile avdet olunmuştur. Bunlardan Gülnar ve Anamur kazâları mezâriinin kısm-ı a'zamı cenûben Bahr-i Sefid sevâhilinde vâki

olduğundan bârâna şiddetle ihtiyâcı bulunduğu bahâr mevsiminde bi-hikmetullâhi teâlâ kullet-i nüzûlü mevrûâtın neşv ü nemâ-ı ni'metinden mahrûmiyetini intâc ettiği gibi Ermenâk¹⁴ Kazâsı, Anamur ve Gülnar'ın semt-i şimâlisinde kâin ve mevki'an yayla bulunmakla beraber arâzisinin her tarafını mâ-i cârî ile irvâ mümkin ve binâenaleyh rahmet-i rahmânın vaktinde vefretle nüzûl ettiği cihetle feyz ve bereketi cümleyi mecbûr-ı şükür ve mehmedet bırakmış ise de hayfâ ki hârice ihrâc için tarîk-i nakliyât ve vesâit-i sevkîyât mefkud olduğundan mahsûlât-ı sâbika ile ambarlar mâlâmâl olarak kalmış,¹⁵ bu hâl sene-i hâliye-i öşriyyenin bey' ve müzâyesinde haylice te'sîr göstermiş ise de yine sâye-i tevfiât-sermâye-i hazret-i hilâfetpenâhîlerinde nâçizâne icrâ edilen teşvikât ile nisâb ve bedel-i lâyıknı bularak Hazîne-i Celîlece enfa' bir sûrette ihâle olunmuştur.

İçil Sancağı şarken Mersin şimâlen Karaman garben Alâiye ve Hâdim kazâlarıyla ve cenûben de Bahr-i Sefîd ile mahdûd ve cibâl-i müteselsile ve mürtefia ile mesdûddur.¹⁶ Ermenâk Kazâsı merbûtatıyla beraber diğer kazâlar ahâlisinin kısm-ı a'zamı zirâat ve filâhatla meskenlerinde sâbit olarak imrâr-ı eyyâm ve Gülnar ve Anamur ve maa-Selinti¹⁷ Nâhiyesi ahâlisinin mikdâr-ı cüz'îsi aşâyir-i seyyâreden buldukları cihetle ilkbahârda me'vâlarından harekete kıyâm ve yedi sekiz mâh kadar on beşten otuz sâat mesâfeye kadar tebâ'üd ettikten sonra sonbahârda şitâyelerine yine tadrîcen avdet ve rekz-i hıyâm ederler.¹⁸ Umûmiyetle arâzinin kuvve-i nâbite ve nâmiyesi rütbe-i kifâyede bulunduğundan "erz, arpa, buğday, sisam, koza gibi zehâyir ve hubûbât yetiştirmekte ve milyonlarca harâb zeytin, üzüm ağaçları palamut, çam, ladin ve sâir mütenevvi' ve gâyet vâsi' ormanlar görülmekte ve aşâyir-i seyyârenin ellerinde hayvânât ve mevâşi-i müfîde bulunarak fevkalâde nefîs yağ, peynir

¹⁴ Ermenek, Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı kaynaklarında "Ermenâk" olarak geçmektedir. Daha sonra Türkçe ses uyumuna uymayan "nâk" hecesi 1950 yılında "nek" olarak değiştirilmiştir. Halit Bardakçı, *Bütün Yönleriyle Ermenek*, Ankara, 1976, s. 81.

¹⁵ 1312 (1894-1895) tarihli Adana Vilâyeti Salnamesi'nde de aynı konudan şikâyet edilmektedir: "Ermenâk Kazası gerç*i* sengistân ise de sâni-i kudretin bu kazâya ibzâl buyurduğu miyâh-ı müteaddide bağ ve bahçelerini irvâ ve ihyâ ederek her türlü meyve ve sebze yetiştirmekte ise de ne çare ki esbâb-ı nakliyenin mefkûdiyetinden ve sevâhilin baidiyetinden nâşi ahâli-i mahalliye bunlardan bihakkın istifade edememekte ve mevrûatları ancak ihtiyacât-ı mahalliye kifâyet edebilmektedir". Bkz. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1312*, s. 62.

¹⁶ Toprak bakımından fakir olan Akdeniz Bölgesi'nin yüzde yetmişî dağdır. Akdeniz Bölgesi'nin coğrafi yapısı için bkz. Hüseyin Saraçoğlu, *Akdeniz Bölgesi*, İstanbul, 1989.

¹⁷ Şehrin ismi farklı kaynaklarda Selendi, Silinti şeklinde de geçmektedir. Bkz. Çelik, *agt.*, s. 88.

¹⁸ Yazın havanın çok sıcak olmasından dolayı 1895 yılına kadar Anamur Hükümet Merkezi de "Killik" denen yaylağa taşınmış ve idarî işler buradan yürütülmüştür. Bkz. Saraçoğlu, *age.*, s. 371.

husûle gelmekte¹⁹ ise de efsûs ki kazâların yekdiğerine ve hârice ihtilâtına teksîr ve teshîl ve mahsûl ve metâ'ını tesvîk için tarîk-i müvâredenin fikdânı mâni'asıyla zürrâ' bir senenin mahsûlünü sene-i âtiyede bile sarf edemediğinden hayli arâzî senelerce hâliyeten hâlî kalmakta ve İçil halkının dâimi bir fakr u zarûret içinde yaşaması ve göze çarpar tüccâr yetişmemesi mâni'a-i ma'rûzadan neş'et etmektedir. Gerçi Gülnar Kazâsı'nın vasatından geçirilerek Silifke'ye müntehî olmak üzere bundan yedi sekiz sene mukaddem Ermenâk Kasabası'ndan bir şose tarîkinin te'sîsine ibtidâ ve Ermenâk'ten Nefs-i Silifke'ye üç sâat mesâfede vâki' "Balandız"²⁰ nâmmahalle kadar inşâ edilmiş olduğu halde bâkî kalan o cüz'üyyül-mikdâr yerin tesvîye ve imlâsına himmet ve gayret olunamayarak arabanın zehâb ü iyâb edememesi ve bu vesîle ile ara sıra ta'mîr olunamaması nice meşakkatler külfetler ihtiyârî ile bin türlü ârıza-i haceriyye ve türâbiye arasından geçirilen²¹ o otuz beş sâat tûlündeki yolun ve yüze karîb köprüünün harâb ve müşriğ-i türâb olmasına sebab-i müstakil olmuştur. Tarîk-i mezkûrun en ziyâde sa'bül-mürûr olan kıt'ası Silifke hudûdunda vâki' olanıyla Ermenâk ve Gülnar hudûdunu fâsıl eden ve alet-tahmîn beş yüz zirâ²² umkunda bulunan "Erik Deresi"²³ derûnundan geçen kısımdır. Binâenaleyh üç bine karîb hâneyi câmi' bulunan Ermenâk Kazâsıyla livâ merkezini yekdiğerine rabt için bu kadar fedâkârlıklarla teessüs etmiş bir tarîkin böyle hâl-i harâbîde kalması mârîn ü âbirîni hâl-i sâbıkından ziyâde tas'ib edeceğinden başka biraz zaman daha ta'mîr edilmeyecek olursa bütûn bütûn kayıp ve nihân olacağı vâreste-i şekk ve gümandır. Anamur Kazâsı'nın cihet-i câmia ile münâsebet-i tammesinden dolayı merkez-i kazâ olan Çorak İskeleyi'nden Ermenâk'a ve Ermenâk ahâlisi de Karaman'a bir şose yolunun inşâsı için istihsâl-i müsâade arzûsunda bulunmuşlarsa da Anamur ve Gülnar kazâsının livâyâ karşı fenn dâiresinde

¹⁹ 1312 tarihli Adana Vilâyeti Salnamesi'nde de, "Dağlarında külliyetli keçi ve koyun beslenip haylice yağ ve peynir çıkarılır" denmektedir. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1312*, s. 57.

²⁰ Günümüzde Silifke sınırları içerisinde yer almakta ve yayla olarak kullanılmaktadır. Balandız (Gümüşlü) Köyü (Yaylası) Silifke karayolunun 21. kilometresinde yer almaktadır.

²¹ 1671-72 yıllarında bölgeye seyahat eden Evliya Çelebi de yollardan şikayetçidir. Evliya Çelebi İçel bölgesindeki yollar hakkında şu ilginç tabirleri kullanır: "Gâyet girdâb sapa yoldur. Sıpasın gâyib eden gelmez ve gelen gülmez ve sıpasın bulmaz, böyle bir bî-emân yollardır... Bu sengistân ve çengelistanları kırk bir yıldır seyâhat ederim, böyle bir derbend-i calender-i bî-emân yollar görmedim". *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, s. 162-164. İçel Sancağı'ndaki şehirler mesafe olarak birbirinden hayli uzaktırlar. Arazinin olumsuz şartlarından dolayı aralarında sağlıklı bir ulaşım kurulamamıştır. Şehirlerin kaza dahilindeki köylerle dahî ulaşimleri güçtür. Bölgedeki arazi engellerinden dolayı İçel şehirleri, sadece yakın çevreler ile etkili iletişimleri bulunan kaza merkezleri durumunda kalmışlardır.

²² Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsüdür. 75-90 santim arasında değişen biçimleri vardır.

²³ Gülnar ile Ermenek sınırında bulunmaktadır. Erik Deresi Vadisi, Gülnar İlçesi ile Ermenek İlçesi'nin sınırını oluşturmaktadır.

yapılmış henüz bir yolu bulunmadığından arzû-yı vâki'in is'âfi mezkûr Çorak İskelesi'nden bed' ile sâhil-i deryâdan on iki sâat mesâfede vâki' Gülnar'ın hükûmet merkezi²⁴ olan Gilindire İskelesi'ne kadar bir tarîk küşâd ve inşâsına mütevakkıf bulunduğu dâir verilen cevap kemâl-i şevk ve hâhiş ile kabûl edilmiştir.²⁵

Anamur'un iş bu teklîf edilen livâ yolunu Gilindire'ye, Gülnar ahâlisi de Gilindire İskelesi'nden Silifke hudûduna kadar inşâ etmesi mecbûriyet-i kanûniye tahtında bulunduğu derkâr ve fakat Anamur ve Ermenâk ahâlisinin arzusu veçhile Çorak İskelesi'nden Ermenâk'e ve Ermenâk'ten Karaman'a müntehî olmak şartıyla muntazam bir şoseye mevki'in gösterdiği lüzûm ve ihtiyâcın derece-i şiddeti de nâ-kabil-i inkârdır. Binâenaleyh sâye-i ma'mûriyet-vâye-i hazret-i cihân-bânîlerinde memâlik-i mahrûset'ül-mesâlik-i şahânelerinin her tarafına müntezir olduğu uyûn-i mehmedet ve şükranla görülmekte olan envâr-ı ilm ü maârif ve âsâr-ı ümrân ve terakkînin henüz bu livâ dâhilinde girememesi²⁶ mutlaka yollarının fîkdânıdır.²⁷

²⁴ Gülnar'ın hükûmet merkezi, 1916 yılına kadar sahilde bulunan Gilindire (şimdiki Aydıncık İlçesi) olmuştur. 27 Mayıs 1916 tarihinde Gülnar ilçe merkezi şimdiki yeri olan Anaypazarı mevkiine taşınmıştır. Gülnar ilçe merkezinin Anaypazarı mevkiine taşınması için bkz. BOA, Dahiliye İdare (DH. İD.) 156/13. 1972 yılında belediyeleşen Aydıncık, 19 Haziran 1987 tarihinde tekrar ilçe olmuştur.

²⁵ 1900 yılında Anamur Belediyesi, Bidayet Meclisi'nde aldığı bir karar ile Anamur ile Gülnar-Silifke arasında bir yol yapımının yararlı olacağını Nafia Meclisi'ne bildirmiştir. 1902 yılında ise; Anamur İskelesi'nden Ermenek tarafına 70 kilometre stabilize yol inşa edilmiştir. Ayrıca bu şose yolun tamiri yapılmıştır. İbrahim Erdal, XIX. Asır Sonlarında İçel Sancağı Anamur Kazası, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 1998, s. 13.

²⁶ İçel Mutasarrıf Vekili Mehmet Ali Bey, 11 Ocak 1909 tarihinde Dahiliye Nezareti'ne gönderdiği yazısında İbrahim Behçet Paşa'yla aynı görüşü ifade eden şu cümleleri kullanır: "Her nevi âsâr-ı umrândan mahrum bir liva varsa birisi ve belki de en birincisi İçel Sancağı'dır". BOA, Dahiliye Umûr-ı Mahalliye ve Vilâyât Müdiriyeti (DH. UMVM.) 57/31.

²⁷ İçel toprakları Bizans ve Selçuklu dönemlerinde Anadolu'daki Anayolların dışında kalmıştır. Karamanoğulları zamanında ise Konya ve Larende'ye gelen Anayol'un bir kolu eskiden beri kullanılan Ereğli-Toros geçitleri (Gülek Boğazı)-Tarsus istikametine, diğer kol ise Larende'den itibaren dağlar üzerinden Sartavul geçidi ve Hocandi Beli'nden Silifke ve Tarsus'a ulaştırılmıştır. Kıbrıs'ın fethine kadar da İçel yollarının bölgesel yollarla önemli bir bağlantısı yoktur. Ancak Kıbrıs'ın fethinden sonra Larende'den gelen yol, Mut-Silifke üzerinden Kıbrıs'a ulaşmıştır. Ayrıca fetihden önce de esaslı bir bakım yapılmıştır. İçel'deki bir diğer yol da Larende-Ermenek'ten gelen Anamur İskelesi ile Mamuriye Kalesi'nde son bulan "zinhar" isimli yoldur. Bu bölgesel yollar dışında sancak dahilinde halkın ulaşımını sağlayan başka yollar varsa da sancak arazisinin engebeli ve yüksek olması, kışın da şiddetli tipi görülmesi yüzünden bu yollar sık sık işlemez hale gelmiş ve bakımları da güçlüklerle yapılmıştır. Çelik, *agt.*, s. 16-19.

Cümle-i meşhûdât-ı çâkerânemden yol ihtiyâcı kadar mühim ve belki ondan mu'tenâ daha bir şey vardır ki zikr ve semâ'ı hakikaten gelüv-gir-i esef-i umûmî olduğundan bunun huzûr-ı âlül-âl-i hazret-i hilâfetpenâhîlerine arz ve hikâyesinden esbâb-ı vukû'unun men' ve izâlesi daha ahrâ idiye de ne çâre ki vesâit-i men'iyyenin derece-i kifâyede bulunmaması o esef-engîz hâlâtın arz ve beyânına mecbûr etmiştir.

Şöyle ki Anamur Kazâsı'na merbût Selinti Nâhiyesi ahâlisi on beş bini mütecâviz nüfûsu şâmil bulunduğu halde içlerinde ferâiz-i münciye-i İslâmiyeyi ve mesâil-i dinîye-i Hazret-i Muhammediye'yi ve ahlâk-ı hasene ve edeb-i insâniyeyi bilir ve öğretir kimse bulunmadığından âdetâ bir âlem-i bedeviyetde ve ta'bîr-i tâm ile girive-i dalâlette kalmışlardır. Heder-dem-i hetk-i ırz gibi menâhi ve âsâmın mücâzât-ı dünyeviyyesini görmedikleri gibi ukûbât-ı uhreviyyesinden de gâfil bulduklarından neûzü-billah-i teâlâ hâlât-ı ma'rûza bunlar meyânında âdet hükmünü almıştır. Hele içlerinden Güney Bahşîşi ve kazâ-i mezkûra merbût Tekeli Bahşîşi nâmıyla ma'rûf olan aşâyir-i vahşîye hâneberdûş olarak şurada burada imrâr-ı evkât ve mevsimine göre Anamur, Ermenâk, Gülnar, Karaman kazâlarının tahassuna müsâ'id olan mevâki'ine yayılarak intihâz-ı fırsat ettikçe ahâli-i mutî'aya isâl-i dest-i mazarrat etmektedirler.²⁸ Bu aşâyir-i şekâvet-zamâyirin dâire-i itâ'atten udûl ettiği zamandan beri tahaddüs eden fazâhatleri nâ-kabil-i arz ve ta'dât mertebelerine varmıştır. Ezcümle sâl-i hâl evâilinde dahî Güney Bahşîşlerin ta'dât me'mûrlarından ketm ettikleri aġnâmın zâhire ihrâc ve rûsûmunun istifâsı için Anamur Kazâsı Hükûmeti'nden üzerlerine giden me'mûrlar ile refâkatlerindeki zabtiyye²⁹ ve efrâd-ı muâvine-i ahâliye karşı ilân-ı isyân ve silâha şitâbân olarak ol sırada vukû' bulan şiddetli bir muhâcemede zabtiyyelerle muâvine efrâdından bir çoġu cerh ve biri suya gark ve nâ-bedîd olmuş ve bu haber-i keduret-eser merkez-i livâya aks eder etmez cânib-i vilâyetten celb edilen mikdâr-ı kâfi süvâri ile beraber livâca bir takîb kuvveti tertîb ve tabur aġası ve adliye müdde-i umûmî muâvini mahall-i vak'aya sevk ve tesrîb edilerek sâye-i satvetvâye-i hazret-i mülk-dârîlerinde ussât-ı merkûmenin bir haylisi derdest edilmiştir.

²⁸ Yerleşik olmayan aşiretlerin bölgedeki yerleşik halkı rahatsız etmeleri bölgede sık rastlanan bir şikayettir. Örneğin; Anamur, Selinti, Gülnar, Mut ve Ermenek ahalisinin arazi ve yaylaklarını yağma eden aşiretlerden şikayet eden imam ve muhtarların dilekçe verdiklerine dair bkz. BOA, Dahiliye Mektubi Kalemi (DH. MKT.) 1356/51.

²⁹ 13 Haziran 1869 tarihinde memleket içi güven ve emniyet işleriyle vazifeli askerî teşekkül. Silahlı bir teşekkül olduğu için Seraskerliğe bağlanmıştır. Askerî teşkilat gibi bölük, tabur ve alaydan oluşmaktadır. Sonradan jandarma adını almıştır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul, 2004, s. 644.

Bunların bu merteye tuğyân etmelerine meydan veren esbâba gelince: Merkez-i livâyâya Anamur Kazâsı otuz ve Selinti Nâhiyesi elli sâat mesâfe-i ba'idede³⁰ ve gâyet sarp ve uç bir mahalde vâki' olarak bi-hesâbü't-terbî kazâ ve nâhiye-i mezkûrenin hudûdu iki yüz sâati mütecâviz ve ziyâdesiyle dağınık bulunmasından ve merbût oldukları hükûmet kendilerini istîsâl ve te'dîb edecek kadar kuvve-i zabtiyyeye mâlik olamamasından bil-istifâde meselâ kabile-i mezkûre efrâdından birine asker veya mücrim veyahut mîriye medyûn olmasından nâşî li-eclil-ihsâr üzerine sevk olunan zabtiyyeleri nezdlerine bir türlü takarrub ettirmeyerek zabtiyyeler tehî-dest olarak merkez-i hükûmete avdet ve dehân-güşâ-yı şikâyet ve binâen-alâ- zâlik yanlarına kazânın topu yedi neferden ibâret olan süvârisi terfîk olunarak tekrar üzerlerine hareket ederler. Şahs-ı matlûb ise orada ikâmetini kendince savâb görmeyerek ya evvelce ferceyâb-ı firâr olmuş bulunur, veyâhûd serkeşlikte kendisine şerîk olan komşularını kadınlara varıncaya kadar silahlandırarak zabtiyyelerin vürûduna intizâren kemingâh-ı şekâvette karar etmiş olur.

İşte bu gibi hâlât-ı nâ-marziyyenin vaktiyle men'ine müsâra'at olunmamasından dolayı aşâyir-i merkûme fevkal-hadd şımardığından şimdi kazânın rüsûmât ve mürettebât-ı emîriyyesine küllî noksan târî olduktan başka katl-i nüfûs ve ırzı müstehcen ef'âl-i kabîha ve cinâyât-ı azîmenin envâ'atı tekessür etmiş ve mütecâsirlerini ve asker bekâyâlarını ahz ü girift etmek derece-i isticâleye varmıştır.

Bunların ıslâh-ı ahvâli ve umûr-ı hükûmet-i mahalliyyenin mihver-i matlûbda te'mîn-i deverânı için vâcibül-ittihaz olan tedâbirin en başlıcası lüzûmu kadar mekâtib-i ibtidâiyye küşâdları reftre reftre ahâli-i merkûmenin izâle-i cehâletleri ve satvet ve şükûh-i hükûmet-i seniyyenin vâsıta-i icrâiyyesi olan kuvve-i zabtiyyenin hadd-i kifâyeye iblâğı kazıyyesidir.

³⁰ Anamur ile Selinti (Gazipaşa), Osmanlı Dönemi'nde genelde aynı idarî yapı içinde yer almışlardır. 1500-1522 yılları arasında Anamur ile Selinti Gülnar'a bağlıdırlar. 1522-1555 yılları arasında ise Selinti, Anamur'un da ona bağlı olduğu bir kaza merkezidir. Ancak XIX. Yüzyıldan sonra Anamur ile Selinti tek kaza olarak bir idarî taksimata tâbi tutulmuş ve kaza merkezi devamlı şekilde Anamur olmuştur. Bu durum ise Selinti halkının resmî işlerinde sıkıntılar yaşmasına neden olmuştur. 3 Haziran 1904 tarihinde Gazipaşalılar hükûmete ve Meclis Başkanlığı'na bir telgraf göndererek, kendilerine 20 saat mesafede (günümüzde Gazipaşa-Anamur karayolu mesafesi 81 kilometredir) bulunan Anamur yerine, Konya Vilâyeti'ne bağlı Alanya'ya bağlanmak istediklerini belirtmişlerdir. BOA, Dahiliye İdare (DH. İD.) 183-2/35. Aynı konuyla ilgili olarak Adana Valisi'nin 11 Ağustos 1904 tarihli yazısı için bkz. BOA, Dahiliye İdare-i Umûmiye Dâhiliye Müdiriyeti (DH. İ.U.M.) E-4, 15. Selinti, Kurtuluş Savaşı'na destek vermesinden dolayı onore edilmek için 21 Ekim 1922 tarihinde Gazipaşa adıyla ilçe yapılmıştır. Nüfusunun azlığı sebebiyle 1926 yılında nahiyeye dönüştürülmüş ise de 1947 yılında tekrar ilçe yapılmıştır. Antalya İl Yıllığı, 2000, s. 301.

İçil oldukça cesîm bir sancak bulunduğu halde zabtiyye taburunu tahsildârânı da beraber olduğu halde yetmiş üç piyâde ile yetmiş beş süvâri neferi teşkil ediyor. Bunlardan yirmi sekizi maa-nâhiye yirmi beş bin yedi yüz elli sekiz nüfûsu câmi' Ermenâk³¹ ve on dokuzu yirmi üç bin yedi yüz otuz dokuz nüfûsu müctemi' Anamur³² ve on dokuzu on yedi bin beş yüz altmış nüfûsu şâmil Gülnar³³ ve yine on dokuzu on iki bin sekiz yüz on dokuz nüfûsu müştemi Mut Kazâsı'nda³⁴ ve altmış neferi dahî merkez-i livâda ve mülhak nâhiyelerde bulunur. Mürettebât-ı mezbûre arâzice ve aded-i nüfûsca cesâmeti bulunan İçil gibi sengistân ve tarikleri noksan bir livâyâ bit-tabîi' kifâyet mertebelerinde olmadığından taburun mürettebâtı hadd ü nisâbına iblağ kılınarak süvâri sınıfından on beşi münhasıran Selinti Nâhiyesi Müdüriyeti ma'iyetine ve yirmi beşi Anamur ve onu Ermenâk ve beş neferi de Gülnar ve Mut Kasabalarının mevcûduna ilâve edilir ve başlarında müste'id ve gayyûr kumandan bulundurulur ise bunlar için hazîne-i celîlenin ihtiyâr edeceği masrafı yalnız bir Güney Bahşiş³⁵ ve Tekeli³⁶ Aşiretlerinin beher sene zimmetlerinde kalıp çürümekte olan

³¹ Mutasarrıfın raporuyla aynı yıl içinde hazırlanmış olan Adana Vilâyeti Salnamesi'ne göre Ermenek'in nüfusu, 24.032 Müslüman ve 59 Hıristiyan olmak üzere toplam 24.091'dir. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*, s. 110.

³² 1308 (1890-1891) tarihli Adana Vilâyeti Salnamesi'ne göre Anamur'un nüfusu 22.557'si Müslüman 330 Hıristiyan olmak üzere 22.887'dir. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*.

³³ 1308 tarihli Adana Vilâyeti Salnamesi'ne göre Gülnar'ın nüfusu 16.303 Müslüman ve 272 Hıristiyan olmak üzere toplam 16.575'dir. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*, s. 112.

³⁴ 1308 tarihli Adana Vilâyeti Salnamesi'ne göre Mut'un nüfusu 11.972 Müslüman ve 31 Hıristiyan olmak üzere toplam 12.003'tür. *Salnâme-i Vilâyet-i Adana-1308*, s. 112.

³⁵ Yörükân taifesinden olan Bahşiş aşiretinin Anadolu'da yerleştiği yerlerden birisi de İçel Sancağı'dır. Aşiret, İçel Sancağı'nın Anamur Kazası, Adana, Sis Sancağı (Kozan), Alaiye Sancağı, Selinti Kazası'nda (Gazipaşa) yerleşmiştir. Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul, 2005, s. 191. Bazı bölgelerde az çok toprak sahibi olmalarına karşın Selinti'de hiçbir arazileri olmayıp küçük gruplar halinde hayat sürmüşlerdir. Bahşiş aşiretinin Anamur'daki obaları Gerce, Karalar ve Güney Bahşiş köylerinde toplanmışlardır. Türkmenler üzerine araştırma yapmış olan Ali Rıza Yalman (Yalkın), 21 Temmuz 1928 tarihinde bizzat müşahede ettiği Bahşiş aşireti hakkında şu bilgileri verir: "Bugün, Alaçayır, Cumayalık, Konurcuk yaylalarına geçerek Bahşişler arasına girdim. Oymak, Bulgur Dağı'nın Bulgarsuyu adıyla anılan yaylasında, dağınık, geniş bir ovada yine dağınık bir halde yayılıyordu. Aşiretin güney-doğusu; Bulgar dağları ve Karagöl; Batısı, Bulgar Bozoğlan, Yüçlük tepeleri; Güneyi, Soğanlı ve Dudaklı Mehmet Ağa yaylaları; Kuzeyi, Karaman ve Ereğli sınırlarıyla çevrilmiştir... Bahşiş obaları yalnızca davarcıdır. Aşirette ekin ekmek adeti pek azdır... Bahşişler 1773 yıllarında Ermenek kazasının Barçın yaylasından göçmüş ve buraları yayla edinmişler. Bugün aşiretin (110) çadırından başka, Niğde, Armutlu, Aladağ taraflarındaki ayrı obalarında da daha birçok Bahşiş bulunur. Bahşiş Aşireti'nin toprağı yoktur. Bu aşiret kışı Adana'nın güneyindeki kiralık yerlerde kışlar... Bahşiş büyüklerinden, Tekerlek Mustafa Bey, Mısırlı İbrahim Paşa zamanında yaşamış ve Mısırlı İbrahim Paşa ona 1840 yılında kılıç

temettu' ve emlâk vergisinin belağa-mâ-belağa tesviye ve te'mîn edeceği gibi mürettebât-ı emîriyyenin tezâyüd ve sene-be-sene tahsilini ve bir çok kur'a ve redîf bakayâsıyla kâtil ve cinâyât-ı cesîme firârisinin derdestini ve henüz dâhil-i tahrîr olmadığı melhûz bulunan haylice nüfûs-ı mektûmenin meydân-ı vuzûha ihrâcını el-hâsıl hâlen ve istikbâlen lâ yuadd velâ yuhsâ fevâid ve muhassenâti müstelzim bulunacağı ve bu hâl tabîatiyle bir iki sene içinde ezhân-ı efkâr-ı aşâyirde bir başka te'sîr hâsıl ederek ta'dîl-i ahlâka ve tebdîl-i âdâta ve mesâil-i dinîyye ve medeniyyeye dâir kendilerine icrâ ve teblîğ edilecek vesâyâ ve evâmir ve tenbihata gerden-dâde-i mutâva'at olacakları vazihâttan bulunduğu muhât-ı ilm-i kâinat-ârâ-yı hazret-i kîfî-sitânîleri buyurulduktan suver-i ma'rûza vechile icâbına müsâra'at olunmak üzere irâde-i kerâmet-mu'tâde-i cenâb-ı cihân-bânîlerinin şerefrîz-i sünûh ve sudûr buyurulması bâbında ve kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân tacdârî-i âlemyâb-ı şehriyâr-ı âsâyiş-resân-ı veli ni'metimiz şevketlü pâdişâhımız efendimiz hazretlerininindir. Fi 15 Saferül-hayr sene 310 ve fi 25 Ağustos sene 308, İçel İl Sancağı Mutasarrıfı Kulları İbrahim Behçet".³⁷

kuşatmıştır", Ali Rıza Yalman (Yalkın), *Cenupta Türkmen Oymakları*, I, Ankara, 1993 s. 226-228.

³⁶ Konar-göçer Yörükân taifesinden olan Tekeli Aşireti'nin Anadolu'da yerleştiği yerlerden birisi de İçel Sancağı'nın kazalarıdır. Tekeli Aşireti, İçel'den başka Teke ve Aydın Sancağı'nda yerleşmiştir. Bkz. Türkay, *age.*, s. 139. Aşiretin yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri de Anamur'dur. Anamur'da yaşayan ve altı yüz haneden ibaret olan Tekeli Aşireti'nin bir muhtarla idaresinde ve askere alma işlemlerinde müşkilat yaşandığı için 18 Mayıs 1898 tarihinde aşiret Akyaka, Bahçekoyağı, Gözceboğazı, Tekeli-Tekmen ve Çubukkoyağı olmak üzere beş köye taksim edilmiştir. *BOA, İrâde-i Dahiliye (İ.DH.)* 1316.M. 11

³⁷ *BOA, Yıldız Mütenevvi Mâruzat (Y.MTV.)*, 68-31.

